

***Η χρήση των παλαιδιαθηκικών χωρίων
στη διατύπωση του χριστολογικού δόγματος·
το παράδειγμα της «Προς Εβραίους» επιστολής¹***

Δρ. Ιωάννης Ν. Αίλης

*εκλ. Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας
της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης*

Η διατύπωση της διδασκαλίας του Χριστιανισμού για το πρόσωπο του Χριστού, ξεκινά από τις πρώτες ημέρες της ζωής της Εκκλησίας και όχι από τις Οικουμενικές Συνόδους της μετέπειτα Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Μελετώντας προσεκτικά την Καινή Διαθήκη, η οποία είναι ένα πολύ δυνατό γραπτό μνημείο των πρώτων ημερών της Εκκλησίας, βλέπουμε καθαρά πώς ξεκίνησε η διατύπωση της πρώτης εκκλησιαστικής διδασκαλίας για το πρόσωπο του Χριστού. Κυρίαρχο στοιχείο στην προσπάθεια διατύπωσης της διδασκαλίας για το πρόσωπο του Θεανθρώπου, είναι αναμφισβήτητα η χρησιμοποίηση της Παλαιάς Διαθήκης, σημαντικό ανάγνωσμα της θρησκευτικής, λατρευτικής αλλά και εθνικής ζωής του εβραϊκού λαού. Στο παρόν άρθρο θα προσπαθήσουμε να δούμε πως χρησιμοποιήθηκε η Παλαιά Διαθήκη από τον συγγραφέα της *Προς Εβραίους* επιστολής, κορυφαίου κειμένου της Καινής Διαθήκης, σε μία από τις πρώτες προσπάθειες του χριστιανισμού για τη διατύπωση χριστολογικής διδασκαλίας. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να εξετάσουμε τα παλαιδιαθηκικά χωρία που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής για να μας δείξει ποιος είναι ο Χριστός, γιατί μέσα από αυτά μπορούμε να καταλάβουμε ποιος είναι ο Θεάνθρωπος, ποια η

---

¹ Μελέτη που δημοσιεύθηκε στην *Επιστημονική Επετηρίδα* τόμος Β΄ της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης, αφιερωμένη στον Παναγιώτατο Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο, με αφορμή τη συμπλήρωση 20 χρόνων από την Α΄ επίσκεψη του στην Κρήτη και τον εγκαινιασμό του μείζονος εκκλησιαστικού εκπαιδευτικού ιδρύματος της Μεγαλονήσου, 1992 – 2006 : Ανωτέρα Εκκλησιαστική Σχολή Κρήτης 2007 – 2012 : Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Ηρακλείου Κρήτης, Ηράκλειο Κρήτης 2012, σελ. 131 – 151.

ακριβής σύνδεση μεταξύ Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, αλλά και πώς χρησιμοποιούνται τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης από τους συγγραφείς των καινοδιαθηκικών βιβλίων στην πρώτη διατύπωση του χριστιανικού δόγματος.

Η *Προς Εβραίους* επιστολή της Καινής Διαθήκης θυμίζει περισσότερο πραγματεία παρά επιστολή.² Συγγραφέας της δεν είναι ο Αποστόλος Παύλος³ και παρουσιάζει μία καλλιπέστατη εκφραστατική σαφώς ανώτερη από αυτή των επιστολών του Αποστόλου των Εθνών.⁴ Άλλωστε ο τίτλος της, «*Προς Εβραίους*», είναι πολύ μεταγενέστερος για πρώτη φορά εμφανίζεται στο 200 μ.Χ. στον Πάνταινο και στον Κλήμη τον Αλεξανδρέα, τον πάπυρο P⁴⁶ και τον Τερτυλλιανό⁵. Προφανώς απευθύνεται στους συντηρητικούς, τους εξ αίματος, Εβραίους, που ζούσαν στην Παλαιστίνη και διάβαζαν την Παλαιά Διαθήκη από το πρωτότυπο, και όχι στους ελληνιστές ιουδαίους, ή ιουδαιοχριστιανούς, που μιλούσαν τα ελληνικά και διάβαζαν την Παλαιά Διαθήκη στην ελληνική μετάφραση.⁶ Κεντρικό σημείο της επιστολής είναι η αρχιερωσύνη του Χριστού και βασικός τρόπος της διατύπωσης και αποσαφηνίσεως της η χρήση καίριων παλαιοδιαθηκικών χωρίων.

---

² Βλ. Ιωάννου Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, (στη σειρά Βιβλική Βιβλιοθήκη 1) εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2007³, σελ. 311· πρβλ. το εισαγωγικό σημείωμα που συνοδεύει τη συγκεκριμένη επιστολή στην έκδοση του καινοδιαθηκικού κειμένου από την *Η Καινή Διαθήκη*, Κείμενο – Μετάφραση στη δημοτική (έκδοση πολυτονική) από την Ελληνική Βιβλική Εταιρεία 2006, έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας 2008, σελ. 516.

³ Ιωάννου Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 314. Ο Ιωάννης Καραβιδόπουλος μας επισημαίνει πως το θέμα της γνησιότητας των επιστολών δεν είναι θέμα πίστης αλλά επιστημονικής γνώσης και έρευνας βλ. Ιωάννου Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 318.

⁴ Ιωάννου Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 311. Πρέπει να σημειώσουμε πως α) ο συγγραφέας της επιστολής πουθενά δεν αναφέρει το όνομα του, ενώ πάντοτε ο Απόστολος Παύλος αρχίζει τις επιστολές του με το όνομα του αποστολέα και των παραληπτών, και β) το κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης παρατίθενται πάντοτε κατά η μετάφραση των Ο΄ και όχι από το εβραϊκό ή από μνήμης όπως συμβαίνει στις παύλειες επιστολές βλ. Ιωάννου Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 314 – 315.

⁵ Ιωάννου Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 312.

⁶ Ιωάννου Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 312.

Στο βιβλίο *Ψαλμοί* της Παλαιάς Διαθήκης υπάρχει ένας ψαλμός, ο οποίος απαγγελόταν κατά πάσα πιθανότητα στην ενθρόνιση του βασιλιά.⁷ Μάλιστα υπάρχει ένα κομμάτι που το έλεγε ο ίδιος ο βασιλιάς : «Διακηρύττω εκείνο που ο Κύριος αποφάσισε. Μου είπε : “Γιος μου είς’ συ’ σήμερα εγώ σε γέννησα. Ζήτα μου και θα σου χαρίσω όλους τους λαούς, στην κατοχή σου θα ‘ναι ως και τα πέρατα της γης”». ⁸ Ακριβώς αυτό το χωρίο χρησιμοποιεί ο ιερός, άγνωστος σήμερα για εμάς, συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής της Καινής Διαθήκης, όμως για εντελώς διαφορετικό λόγο’ για να δείξει την ανωτερότητα του Υιού, του δευτέρου προσώπου της Αγίας Τριάδος, σε σχέση με τους αγγέλους. Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο της επιστολής διαβάζουμε : «Ο Υιός έγινε τόσο ανώτερος από τους αγγέλους όσο ανώτερο είναι το όνομα που του έδωσε ο Θεός. Γιατί σε κανέναν από τους αγγέλους δεν είπε ποτέ ο Θεός : “Εσύ είσαι ο Υιός μου, εγώ σήμερα σε γέννησα”. Ούτε πάλι είπε για κανέναν. . .».⁹

Ψαλμοί 2 , 7 – 8

Προς Εβραίους 1, 4

Διακηρύττω εκείνο που ο Κύριος αποφάσισε. Μου είπε: **Γιος μου είσαι εσύ’ σήμερα εγώ σε γέννησα.** Ζήτα μου και θα σου χαρίσω όλους τους λαούς, στην κατοχή σου θα ‘ναι ως και τα πέρατα της γης”

Ο Υιός έγινε τόσο ανώτερος από τους αγγέλους όσο ανώτερο είναι το όνομα που του έδωσε ο Θεός. Γιατί σε κανέναν από τους αγγέλους δεν είπε ποτέ ο Θεός : **Εσύ είσαι ο Υιός μου, εγώ σήμερα σε γέννησα.** Ούτε πάλι είπε για κανέναν...

Παραθέτουμε και το αρχαιοελληνικό πρωτότυπο κείμενο της μεταφράσεως των εβδομήκοντα της Παλαιάς Διαθήκης και το πρωτότυπο αρχαιοελληνικό της *Προς*

⁷ Πρβλ. το σχόλιο στην έκδοση της μεταφράσεως της Παλαιάς Διαθήκης, *Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη)* Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία 2003, σελ. 793, σχόλιο α.

⁸ Ψαλμ. 2, 7 – 8.

⁹ Εβρ. 1,4.

Εβραίους επιστολής όπου φαίνεται καθαρά πως η επιστολή χρησιμοποιεί με τις ίδιες ακριβώς λέξεις τον στίχο των Ψαλμών¹⁰ :

Ψαλμοί 2, 7 – 8

Προς Εβραίους 1, 4

Διαγγέλων τό πρόσταγμα Κυρίου. Κύριος εἶπε πρὸς με· **υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.**

Τοσούτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσω διαφορώτερον παρ' αὐτοῦς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίτι γάρ εἶπε πότε τῶν ἀγγέλων· **υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε;** καί πάλιν·

Εἶναι προφανές το διαφορετικό περιεχόμενο που δίνουν τα δύο ἔργα στην ίδια φράση. Η λέξη *Ο Κύριος* των Ψαλμῶν αποδίδεται στον ἐκάστοτε βασιλιά του Ισραήλ, της εποχῆς ἐκείνης, ὅπως φαίνεται καθαρά αν διαβάσει κανεῖς ολόκληρο τον Ψαλμό. Ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* ἀλλάζει τη λέξη *Κύριος* με τη λέξη ο *Υἱός* και εἶναι ἐπίσης προφανές και ἀπό το περιεχόμενο ἀλλά και ἀπό τη σύγκριση Υἱού και ἀγγέλων πως ἀναφέρεται στον Υἱό και Λόγο του Θεοῦ, το δεύτερο πρόσωπο της Ἁγίας Τριάδος. Ἐνῶ γνωρίζει πως η φράση που χρησιμοποιεῖ γράφηκε για ἐντελῶς διαφορετικό σκοπό και ὁμως τη χρησιμοποιεῖ για να της δώσει ριζικά καινούριο περιεχόμενο.

Αυτό δεν συμβαίνει μόνο μία φορά μεταξύ Παλαιᾶς Διαθήκης και *Προς Εβραίους* επιστολής. Στο βιβλίο *Β' Σαμουήλ* της Παλαιᾶς Διαθήκης, ἓνα βιβλίο όπου ἐξιστορεῖται η ἱστορία του βασιλιά Δαβίδ, στο 7^ο κεφάλαιο ἀναφέρεται η ἐπίσκεψη του Θεοῦ στον προφήτη Νάθαν, (το πιο πιθανό στο ὄνειρο του – το κείμενο γράφει «Ἀλλά ἐκείνη τη νύχτα ο Κύριος εἶπε στον Νάθαν»)¹¹ ὅπου ο Θεός λέγει στον Νάθαν να ἀναγγεῖλει στον Δαβίδ ὅτι η δυναστεία του θα συνεχιστεῖ και θα ἀναδειχτεῖ διάδοχος του, κατευθεῖαν ἀπόγονος του, (ἐννοώντας το Σολομώντα) ο οποίος θα κτίσει Ναό για το Θεό. Ο Θεός θα κάνει το θρόνο του ἀκλόνητο για πάντα. Το

¹⁰ Σε ὅλα τα ἐπόμενα παλαιδιαθηκικά χωρία που ἀκολουθοῦν καθὼς και σε αὐτά της *Προς Εβραίους* επιστολής χρησιμοποιούμε, χάριν συντομίας, μόνο το νεοελληνικό κείμενο.

¹¹ Β' Σαμουήλ 7, 4.

ακριβές κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης αναφέρει : «Αυτός θα μου χτίσει ναό και εγώ θα κάνω το θρόνο του ακλόνητο για πάντα. Θα είμαι γι' αυτόν πατέρας και εκείνος θα μου είναι γιος».¹² Ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής χρησιμοποιεί την ίδια ακριβώς φράση για να αναφερθεί όμως στη σχέση των δύο πρώτων προσώπων της Αγίας Τριάδος, Πατρός και Υιού, και όχι βέβαια στη σχέση του Θεού με το Σολομώντα : «ούτε πάλι είπε για κανέναν : "Εγώ θα 'μαι πατέρας του και αυτός θα 'ναι Υιός μου».¹³

Β' Σαμουήλ 7, 13 – 14

Προς Εβραίους 1,5

Αυτός θα μου χτίσει ναό κι εγώ θα κάνω το θρόνο του ακλόνητο για πάντα. **Θα είμαι γι' αυτόν πατέρας κι εκείνος θα μου είναι γιος.** Ούτε πάλι είπε για κανέναν : **Εγώ θα 'μαι πατέρας του κι αυτός θα 'ναι Υιός μου.**

Επίσης στην ίδια επιστολή ο ιερός συγγραφέας λέγει πως ο Πατήρ παρουσίασε τον πρωτότοκο Υιό Του στην οικουμένη και ζήτησε να τον προσκυνήσουν όλοι οι άγγελοι χρησιμοποιώντας και πάλι αντίστοιχη φράση της Παλαιάς Διαθήκης. Όμως η αντίστοιχη αυτή φράση της Παλαιάς που βρίσκεται σε δύο Ψαλμούς, τον 89^ο και τον 97^ο, δεν αναφέρεται ούτε στους αγγέλους ούτε στον Υιό. Στη θέση των *αγγέλων του Θεού* υπάρχει στην Παλαιά Διαθήκη η λέξη *θεοί*¹⁴ εννοώντας τους ειδωλολατρικούς θεούς των γύρω του Ισραήλ λαών, και στην λέξη *Υιός* υπάρχει το πρόσωπο του *Δαβίδ*.¹⁵

¹² Β' Σαμουήλ 7, 13 – 14.

¹³ Εβρ. 1, 5.

¹⁴ Ψαλμ. 97,7

¹⁵ Ψαλμ. 89, 28. Το ότι αναφέρεται στο πρόσωπο του Δαβίδ φαίνεται πολύ καθαρά στο Ψαλμ. 89, 4 και 21. Βέβαια ανάμεσα σε αυτούς τους δύο στίχους υπάρχει ο στίχος 19 που γράφει πως : «Γιατί ο Κύριος είν' η προστασία μας, ο Άγιος Θεός του Ισραήλ, ο βασιλιάς μας» (Ψαλμ. 89,19) όμως α) έχει το περιεχόμενο πως ο Κύριος είναι εκείνος που δίνει τη δύναμη στους βασιλιάδες του Ισραήλ, επομένως και στο Δαβίδ, να ξεχωρίζουν και όχι ότι ο Κύριος όταν παρουσιάζει τον πρωτότοκο του (δηλαδή το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος) στην οικουμένη λέγει : «Να τον προσκυνήσουν όλοι

Ψαλμοί 89, 28

Προς Εβραίους 1, 6

Κι εγώ προνόμια σ' αυτόν *πρωτοτόκου* **θα δώσω· υπέρτατον στης γης τους βασιλιάδες θα τον κάνω.**

Κι όταν αλλού παρουσιάζει τον *πρωτότοκο Υιό του στην οικουμένη*, λέει : **Να τον προσκυνήσουν όλοι οι άγγελοι του Θεού.**

καθώς και

Ψαλμοί 97,7

Προς Εβραίους 1, 6

Ας ντροπιαστούν όλοι οι δούλοι των ειδώλων, που εξυμνούν *τα τιποτένια είδωλα· όλοι οι θεοί εκείνον προσκυνήστε!*

Κι όταν αλλού παρουσιάζει τον *πρωτότοκο Υιό του στην οικουμένη*, λέει : **Να τον προσκυνήσουν όλοι οι άγγελοι του Θεού.**

Λίγο παρακάτω η επιστολή σημειώνει πως ο Πατήρ «στον Υιό λέει : “Η βασιλεία σου, Θεέ, είναι αιώνια και κυβερνάς τον κόσμο δίκαια· αγαπάς το δίκιο και μισείς το άδικο. Γι’ αυτό, Θεέ, σε έχρισε Μεσσία ο Θεός σου με έλαιο αγαλλιάσεως, τιμώντας σε παραπάνω απ’ τους μετόχους σου”». ¹⁶ Και αυτή η φράση είναι δανεισμένη από το βιβλίο των *Ψαλμών* της Παλαιάς Διαθήκης όμως δεν είχε γραφτεί βέβαια για τον Υιό, το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, αλλά για το πρόσωπο του εκάστοτε βασιλιά του Ισραήλ και απαγγέλλονταν στο γάμο του. ¹⁷

Ψαλμοί 45, 7 – 8

Προς Εβραίους 1, 8 – 9

Ο θρόνος σου είναι θρόνος του Θεού ...στον Υιό λέει : «**Η βασιλεία σου, Θεέ,**

οι άγγελοι του Θεού» όπως ισχυρίζεται η *Προς Εβραίους* και β) η λέξη Κύριος της Παλαιάς είναι ο Θεός, ο Γιαχβέ, το πρώτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, και όχι το δεύτερο, ο Υιός όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής.

¹⁶ Εβρ. 1, 8 – 9.

¹⁷ Ψαλμ. 45, 7 – 8. Το ότι απαγγέλλονταν στους γάμους του βασιλιά φαίνεται καθαρά από τους στίχους 2, 10, 11 – 18 του ίδιου Ψαλμού.

αιώνιος και παντοτινός· σκήπτρο είναι αιώνια και κυβερνάς τον κόσμο
 χρηστής διοίκηση το σκήπτρο το δίκαια· αγαπάς το δίκαιο και μισείς το
 βασιλικό σου. Δικαιοσύνη αγάπησες και άδικο. Γι' αυτό, Θεέ, σε έχρισε Μεσσία
 μίσησες την αδικία· γι' αυτό σε διάλεξε ο Θεός σου με έλαιο αγγαλιάσεως,
 ο Θεός, ο Θεός σου, σ' εσένα έδωσε τιμώντας σε παραπάνω από τους
 χαρά πióτερη απ' τους συντρόφους σου. μετόχους σου».

Αμέσως παρακάτω θα χρησιμοποιήσει δύο στίχους από τον 102^ο Ψαλμό της Παλαιάς Διαθήκης, ένας ψαλμός που εκφράζει την απόγνωση του δυστυχημένου πιστού στο Θεό – Γιαχβέ και θέλει να δείξει την υπεροχή Του. Στην *Προς Εβραίους* επιστολή χρησιμοποιούνται οι ίδιοι αυτοί στίχοι απευθυνόμενοι όμως στον Υιό, κάτι που δεν παρατηρείται πουθενά στον 102^ο Ψαλμό.

Ψαλμοί 102, 26 – 29

Προς Εβραίους 1, 10 – 12

Εσύ αρχικά θεμελίωσες τη γη κι οι ουρανοί δικά σου έργα είναι. Αυτοί θ' αφανιστούν, μα εσύ θα παραμείνεις, και όλοι τους σαν ρούχο θα παλιώσουν· θα τους αλλάξεις σαν μια φορεσιά και θα χαθούν. Αλλά εσύ είσαι πάντα ο ίδιος· τα χρόνια σου δεν έχουν τελειωμό.

Κι αλλού : «*Εσύ, Κύριε, αρχικά στερέωσες τη γη κι έργο δικό σου είναι οι ουρανοί. Αυτοί θα εξαφανιστούν, ενώ εσύ αιώνια παραμένεις. Τα πάντα θα παλιώσουνε σαν ρούχο. Σαν μανδύα θα τους τυλίξεις, και θ' αλλάξουν. Εσύ όμως παραμένεις πάντα ο ίδιος, τα χρόνια σου ποτέ δεν θα τελειώσουν*».

Επίσης στο πρώτο κεφάλαιο της *Προς Εβραίους* επιστολής υπάρχει η φράση «Κάθισε τα δεξιά μου, ωσότου υποτάξω τους εχθρούς σου κάτω από τα πόδια σου» που κατά το συγγραφέα της επιστολής απευθύνεται από τον Πατέρα στον Υιό, δηλαδή από το πρώτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος στο δεύτερο. Η φράση αυτή είναι δανεισμένη από τον 110^ο Ψαλμό. Στον εν λόγω όμως Ψαλμό η ίδια αυτή φράση απευθύνεται γενικώς από τον *Κύριο στον Κύριο μου* χωρίς να μπορεί να εξαχθεί

βέβαια το συμπέρασμα πως πρόκειται για τα δύο πρόσωπα της Αγίας Τριάδος.¹⁸ Αντιθέτως θα μπορούσαμε να πούμε πως πρόκειται για εντολή από το Θεό προς τον Δαβίδ και ο συγκεκριμένος Ψαλμός, καθώς προέρχεται από τον κύκλο του Δαβίδ, θα μπορούσε να είχε συνταχθεί από κάποιον μαθητή του και να αναφέρεται στο δάσκαλο και βασιλιά του, Δαβίδ. Άλλωστε λίγο παρακάτω οι στίχοι : «Ο Κύριος τ' ορκίστηκε και δεν θ' αλλάξει γνώμη: Εσύ είσαι ιερέας για πάντα όπως ο Μελχισεδέκ. Ο Κύριος σου παραστέκεται· συντρίβει βασιλιάδες τη μέρα που θα οργιστεί. Δικάζει ανάμεσα στα έθνη, γεμίζει πτώματα τη γη· τους αρχηγούς συντρίβει πολλών χωρών»¹⁹, ως συνέχεια των προηγουμένων, δείχνουν καθαρά πως δεν πρόκειται για τα δύο θεϊκά πρόσωπα της Αγίας Τριάδος αλλά για δύο ανθρώπινα πρόσωπα της εποχής εκείνης.²⁰

Ψαλμοί 110, 1

Προς Εβραίους 1, 13

Είπε στον Κύριο μου ο Κύριος:

Σε κανέναν από τους αγγέλους δεν είπε ποτέ ο Θεός:

«Κάθισε στα δεξιά μου, ώσπου να υποτάξω τους εχθρούς σου κάτω απ' την εξουσία σου».

«Κάθισε στα δεξιά μου, ωστόσο υποτάξω τους εχθρούς σου κάτω από τα πόδια σου»

Ο 22^{ος} Ψαλμός της Παλαιάς Διαθήκης είναι μία ακόμα προσευχή του Δαβίδ προς τον Θεό. Στον 23^ο στίχο λέγει ο Δαβίδ στον Θεό : «Θα εξιστορώ στ' αδέρφια

¹⁸ Ψαλμ. 110, 1.

¹⁹ Ψαλμ. 110, 5 – 6.

²⁰ Ο Δημήτρης Καϊμάκης περιγράφοντας το περιεχόμενο των μεσσιανικών ψαλμών, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγει και τον 110 ψαλμό, και φθάνοντας και στην εποχή του Χριστού υπογραμμίζει πολύ σωστά πως «η πίστη στην έλευση ενός βασιλιά – μεσσία αναβίωσε έντονη την εποχή του Χριστού» χωρίς να αναφέρει καθόλου πως τα συγκεκριμένα λόγια γράφτηκαν ή αναφέρονται στο πρόσωπο του Χριστού ή στη σχέση των δύο προσώπων Πατρός και Υιού. Βλ. Δημήτρη Β. Καϊμάκη, *Ψαλῶ τῶ Θεῶ μου. Υπόμνημα σε εκλεκτούς Ψαλμούς*, Εκτυπωτική Ε.Π.Ε. «Uniprint Hellas» Θεσσαλονίκη 1992, 33 – 34.

μου την ύπαρξη σου· μέσα σ' όλη τη σύναξη θα σ' εξυμνώ». ²¹ Η φράση αυτή υπάρχει και στην *Προς Εβραίους* και αναφέρεται στη σχέση αγγέλων και Υιού και Λόγου του Θεού. Δεν έχει πρόβλημα ο Υιός να τους θεωρήσει αδέρφια Του, λόγω του ότι έχουν τον ίδιο Πατέρα, καθώς η διαφορά τους είναι ούτως ή άλλως δεδομένη : ο Υιός είναι Θεός και οι άγγελοι είναι δημιουργήματα. Ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* είναι σαφής : «Όλοι έχουν τον ίδιο πατέρα : Και αυτός που εξαγνίζει και αυτοί που εξαγνίζονται. Γι' αυτό και δεν ντρέπεται ο Ιησούς να τους ονομάσει αδέρφια. Όπως λέει η Γραφή : "Θα διαλαλήσω στ' αδέρφια μου το μεγαλείο σου, θα σε εξυμνήσω μέσα στη συνάθροιση"». ²²

Ψαλμοί 22, 23

Προς Εβραίους 2, 11 – 13

Θα εξιστορώ στ' αδέρφια μου την ύπαρξη σου· μέσα σ' όλη τη σύναξη θα σ' εξυμνώ.

Όλοι έχουν τον ίδιο πατέρα : Και αυτός που εξαγνίζει και αυτοί που εξαγνίζονται. Γι' αυτό και δεν ντρέπεται ο Ιησούς να τους ονομάζει αδέρφια. Όπως λέει η Γραφή : «**Θα διαλαλήσω στ' αδέρφια μου το μεγαλείο σου, θα σε εξυμνήσω μέσα στη συνάθροιση**».

Ο προφήτης Ησαΐας είναι γνωστό πως κλήθηκε στο προφητικό αξίωμα, κατόπιν μεγαλειώδους οράματος, το 736 π.Χ. σε μία πολύ ταραγμένη περίοδο της ιστορίας του Ισραήλ. Το βόρειο βασίλειο του Ιούδα κινδύνευε με αφανισμό (καταστράφηκε το 722 π.Χ.) και ο σπουδαίος αυτός προφήτης προσπαθεί να νουθετήσει τους Ιουδαίους και να τους αποτρέψει από την καταστροφή. Μέσα στην περιγραφή των σοφών λόγων που λέγει προς τον λαό σημειώνει : «Θα φυλάξω τη μαρτυρία, θα εμπιστευθώ τη διδασκαλία στους μαθητές μου. Ο Κύριος τώρα κρύβεται από τους απογόνους του Ιακώβ· εγώ όμως θα τον περιμένω. Να' μαι εγώ και τα παιδιά που μου 'δωσε ο Θεός, είμαστε σύμβολα και σημεία για τον Ισραήλ εκ μέρους του Κυρίου του σύμπαντος, που κατοικεί στο όρος Σιών». ²³ Έχει ενδιαφέρον

²¹ Ψαλμ. 22, 23.

²² Εβρ. 2, 12.

²³ Ησαΐας 8, 16 – 18.

να δούμε πως χρησιμοποιείται αυτή η φράση στην *Προς Εβραίους* : «Όπως λέγει η Γραφή... : “Θα εμπιστευθώ τον εαυτό μου σ’ αυτόν” και συνεχίζει : “Να, εγώ και τα παιδιά που μου ’δωσε ο Θεός”. Επειδή λοιπόν τα παιδιά αυτά ήταν άνθρωποι, έγινε κι ο Ιησούς άνθρωπος, για να καταργήσει με τον θάνατο του αυτόν που εξουσίαζε τον θάνατο, δηλαδή τον διάβολο».²⁴ Η ίδια φράση που χρησιμοποιήθηκε από τον Ησαΐα για τη σχέση με το λαό του Ισραήλ της εποχής εκείνης, του 8^{ου} π.Χ. αιώνα που κινδύνευε από τους Ασσυρίους, χρησιμοποιείται και από τον συγγραφέα της *Προς Εβραίους* για να δείξει τη σχέση του Χριστού με τους ανθρώπους: έχουν τον ίδιο Πατέρα, όμως υπάρχει ριζική διαφορά μεταξύ τους· ο Χριστός είναι ο Θεός και γι’ αυτό είναι ο μόνος που μπορεί να τους λυτρώσει από τον θάνατο και τον διάβολο.

Ησαΐας 8, 16 – 19

Προς Εβραίους 2, 13 – 15

Θα φυλάζω τη μαρτυρία, θα εμπιστευθώ τη διδασκαλία στους μαθητές μου. Ο Κύριος τώρα κρύβεται από τους απογόνους του Ιακώβ· εγώ όμως θα τον περιμένω. Να ’μαι εγώ και τα παιδιά που μου ’δωσε ο Θεός, είμαστε σύμβολα και σημεία για τον Ισραήλ εκ μέρους του Κυρίου του σύμπαντος, που κατοικεί στο όρος Σιών.

Όπως λέγει η Γραφή... : “**Θα εμπιστευθώ τον εαυτό μου σ’ αυτόν**” και συνεχίζει : “**Να, εγώ και τα παιδιά που μου ’δωσε ο Θεός**”. Επειδή λοιπόν τα παιδιά αυτά ήταν άνθρωποι, έγινε κι ο Ιησούς άνθρωπος, για να καταργήσει με τον θάνατο του αυτόν που εξουσίαζε τον θάνατο, δηλαδή τον διάβολο»

Λίγο παρακάτω η *Προς Εβραίους* επιστολή συγκρίνει κατά κάποιο τρόπο το πρόσωπο του Μωϋσή με το πρόσωπο του Χριστού. Ο Χριστός φάνηκε πιστός στο Θεό όπως πιστός είχε φανεί κάποτε στο Θεό και ο Μωϋσής. Χρησιμοποιεί μία φράση από το βιβλίο *Αριθμοί* της Παλαιάς Διαθήκης που αφορούσε το Μωϋσή και την αποδίδει στον Χριστό. Βέβαια σπεύδει να διευκρινίσει την ανωτερότητα του Χριστού καθώς ο Χριστός είναι ο *Υιός* ενώ ο Μωϋσής είναι ο *υπηρέτης*, με άλλα λόγια ο

²⁴ Εβρ. 2, 13 – 15.

Ιησούς είναι Θεός ενώ ο Μωϋσής ένας άνθρωπος,²⁵ όμως, αν θέλουμε να εξετάσουμε το ρόλο της Παλαιάς Διαθήκης στη διατύπωση του Χριστολογικού δόγματος, πρέπει να προσέξουμε το γεγονός ότι η επιστολή χρησιμοποιεί μία φράση του βιβλίου *Αριθμοί* της Παλαιάς Διαθήκης που αφορά ένα πρόσωπο που έζησε πριν 13 αιώνες για να τη συνδέσει με τον Χριστό.

Αριθμοί 12, 4 – 8

Όταν έφτασαν εκεί (εν. στη Σκηνή του Μαρτυρίου) οι τρεις τους, κατέβηκε ο Κύριος μέσα σε στήλη νεφέλης. Στάθηκε στην είσοδο της σκηνής και φώναξε τον Ααρών και τη Μαριάμ. Αυτοί προχώρησαν μπροστά και Κύριος τους είπε : «Ακούστε τώρα το λόγο μου. Αν υπάρχει προφήτης ανάμεσα σας, εγώ ο Κύριος του φανερώνομαι σε όραμα και του μιλάω με όνειρο. **Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με το δούλο μου το Μωϋσή. Σ' αυτόν έχω εμπιστευθεί όλο το λαό μου.** Στόμα με στόμα του μιλάω και φανερά· όχι με λόγους σκοτεινούς· και τη μορφή μου ακόμα βλέπει».

Προς Εβραίους 3, 1 – 6

Λοιπόν, αδερφοί μου, εσείς που ανήκετε στον Θεό, ο οποίος σας κάλεσε να μετάσχετε στον νέο του κόσμο, κατανοήστε καλά ποιος ήταν ο Ιησούς, ο απεσταλμένος του Θεού και αρχιερέας της πίστεως που ομολογούμε. **Φάνηκε πιστός** στον Θεό που τον διάλεξε γι' αυτόν τον σκοπό, όπως ακριβώς πιστός ήταν **κι ο Μωϋσής στο σπίτι που του εμπιστεύθηκε ο Θεός**. Ο Ιησούς όμως αξιώθηκε μεγαλύτερη τιμή από τον Μωϋσή, μια και όποιος κατασκευάζει ένα σπίτι αξίζει περισσότερο από το ίδιο το σπίτι. Κάθε σπίτι, βλέπετε, χρειάζεται κάποιον δημιουργό· αλλά εκείνος που δημιούργησε τα πάντα είναι ο Θεός. **Ο Μωϋσής βέβαια ήταν πιστός σ' ολόκληρο το σπίτι που του εμπιστεύθηκε ο Θεός**, όπως ένας **υπηρέτης**, και μαρτύρησε γι' αυτά που θα φανέρωνε μελλοντικά ο Θεός. Ενώ ο Χριστός ήταν πιστός, όπως ένας γιος **στο σπίτι του πατέρα του**, και το σπίτι του

²⁵ Εβρ. 3, 5 – 6.

είμαστε εμείς, αν βέβαια διατηρήσουμε ως το τέλος το θάρρος και την ελπίδα για την οποία καυχόμαστε».

Ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής αντικαθιστά τη λέξη «λαός» της των *Αριθμών* με τη λέξη «οίκος». Η αντικατάσταση αυτή γίνεται γιατί χρησιμοποιεί την εικόνα του «οίκου» και του κατασκευαστή του για να δείξει την υπεροχή του δημιουργού – κατασκευαστή έναντι του οίκου – δημιουργήματος εξηγώντας ευκολότερα στον αναγνώστη του τη διαφορά Υιού – Δημιουργού και Μωϋσέως – δημιουργήματος.

Στο παλαιδιαθητικό βιβλίο των *Ψαλμών*, ο 95^{ος} Ψαλμός λέγει πως πρέπει να δοξολογήσουμε τον Κύριο²⁶ και όχι να προκαλέσουμε την οργή και την πικρία του όπως συνέβηκε τότε, στον καιρό της δοκιμασίας στην έρημο. Ο Θεός σαράντα χρόνια αντιπαθούσε εκείνη τη γενιά καθώς ο λαός είχε φρόνημα ασταθές.²⁷ Ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής αποδίδει τα συγκεκριμένα λόγια του 95^{ου} Ψαλμού στο Άγιο Πνεύμα κάτι το οποίο δεν αναφέρεται πουθενά στον Ψαλμό. Η οργή του Θεού αποδίδεται και στο Άγιο Πνεύμα, όπως επίσης πως το Άγιο Πνεύμα ορκίζεται να μην βοηθήσει ποτέ αυτό το λαό γιατί πρόδωσε την εμπιστοσύνη του.

Ψαλμοί 95, 7 – 11

Προς Εβραίους 3, 7 – 11

Γιατί αυτός ειν' ο Θεός μας κι εμείς της Γι' αυτό όπως λέει το Άγιο Πνεύμα :
έγνοιας του λαός, τα πρόβατα που τα «**Σήμερα, αν ακούσετε τη φωνή του**
οδηγεί το χέρι του. **Σήμερα δώστε Θεού, μη γίνετε σκληρόκαρδοι, όπως**
προσοχή, ακούστε τη φωνή του : "Μην τότε που με πικράνατε τον καιρό τη
κλείσετε με πείσμα την καρδιά σας – δοκιμασίας στην έρημο. Εκεί οι
λέει ο Κύριος – "όπως οι πρόγονοι σας πρόγονοι σας, αν και είχαν δει τα έργα

²⁶ Ψαλμ. 95, 1.

²⁷ Ψαλμ. 95, 10.

στη Μεριβά, όπως τη μέρα της Μασσά μου για σαράντα χρόνια, μ' έβαλαν σε στην έρημο, όταν με προκαλέσανε οι δοκιμασία. Γι' αυτό αγανάκτησα μ' πρόγονοι σας, με δοκίμασαν κι είδανε τα εκείνους τους ανθρώπους και είπα : έργα μου. Σαράντα χρόνια αντιπαθούσα "πάντα πλανιέται η καρδιά τους και δεν εκείνη τη γενιά" κι είπα : "Αυτοί είναι γνώρισαν τον δρόμο μου". Μεσ την οργή μου ορκίστηκα : "ποτέ δεν θα μπουν στην ανάπαυση που ετοιμάσα".

λαός με φρόνημα ασταθές' και δε γνωρίσανε το θέλημα μου". Έτσι, μεσ στην οργή μου ορκίστηκα : "Στη χώρα δε θα μπούνε που τους έδωσα για ν' αναπαυθούν"».

Η λέξη «Μασσά» του βιβλίου των Ψαλμών θα πει *Πειρασμός* ενώ η λέξη «Μεριβά» *Λοιδορία* όπως μας πληροφορεί το ίδιο το βιβλίο της *Εξόδου* που αναφέρεται στα γεγονότα της ερήμου,²⁸ και χρησιμοποιεί ο συγγραφέας του 95^{ου} Ψαλμού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο της *Προς Εβραίους* επιστολής αναφέρεται ρητώς πως ο ίδιος ο Θεός έδωσε το αξίωμα του αρχιερέα στο Χριστό, ο οποίος άλλωστε του είπε : *Εσύ είσαι ο Υιός μου, εγώ σήμερα σε γέννησα*, έκφραση που την ξαναχρησιμοποίησε ο συγγραφέας στην αρχή της επιστολής του (*Προς Εβραίους* 1,5). Η συγκεκριμένη φράση είναι ακριβής νομική ορολογία των Εβραίων, η οποία χρησιμοποιούνταν στη διαδικασία της υιοθεσίας των αρχαίων Εβραίων. Αργότερα όμως την έκφραση αυτή την απήγγειλε ο βασιλιάς των Εβραίων κατά την ενθρόνιση του²⁹ (το αναφέραμε ήδη όταν σχολιάζαμε το χωρίο *Προς Εβραίους* 1,4). Από το συγγραφέα της *Προς Εβραίους* επιστολής συνδέεται αυθαίρετα ως έκφραση που λέχθηκε από τον Θεό, εννοώντας τον Πατέρα, στο Χριστό.

²⁸ Εξ. 17, 7.

²⁹ Βλ. τις πληροφορίες που παρατίθενται στη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης από τη Βιβλική Εταιρεία για την ακριβή χρήση των δύο στίχων και στον αρχαίο Εβραϊκό πολιτισμό και στον μετέπειτα, *Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη)* Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία 2003, σελ. 793 του πρώτου μέρους.

Ψαλμοί 2, 7

Προς Εβραίους 5, 5

Διακηρύττω εκείνο που ο Κύριος Έτσι και ο Χριστός, δεν τίμησε ο ίδιος αποφάσισε. Μου είπε : **Γιος μου εισ΄** τον εαυτό του με το αξίωμα του **εσύ· σήμερα εγώ σε γέννησα.**

αρχιερέα, αλλά του το έδωσε εκείνος που του είπε : **Εσύ είσαι ο Υιός μου, εγώ σήμερα σε γέννησα.**

Αμέσως παρακάτω η *Προς Εβραίους* επιστολή σημειώνει την έκφραση *Εσύ είσαι ιερέας για πάντα όπως ο Μελχισεδέκ* αφήνοντας καθαρά να εννοηθεί πως απευθύνεται στον Υιό από τον Πατέρα, στο δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος από το πρώτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, όπως φαίνεται άλλωστε, από την ίδια την επιστολή, αμέσως παρακάτω.³⁰ Η φράση αυτή βρίσκεται στο βιβλίο των *Ψαλμών* της Παλαιάς Διαθήκης, συγκεκριμένα στον 110^ο Ψαλμό του Δαβίδ, ο οποίος ανήκει στους λεγόμενους βασιλικούς Ψαλμούς³¹, και ουσιαστικά είναι μία έκφραση εύνοιας και προστασίας του Θεού προς τον βασιλιά, αφού τον τοποθετεί στην ίδια θέση με τον Μελχισεδέκ. Εδώ, η έκφραση αυτή απευθύνεται από τον Πατέρα στον Υιό.

Ψαλμ. 110, 4

Προς Εβραίους 5,6

Ο Κύριος τ' ορκίστηκε και δε θα αλλάξει γνώμη : **Εσύ είσαι ιερέας για πάντα όπως ο Μελχισεδέκ.**

Σ' ένα άλλο σημείο η Γραφή λέει : **Εσύ είσαι ιερέας για πάντα όπως ο Μελχισεδέκ.**

³⁰ Εβρ. 5,6 – 10 : «Σ' ένα άλλο σημείο η Γραφή λέει : *Εσύ είσαι ιερέας για πάντα όπως ο Μελχισεδέκ*. Ο Χριστός, κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής του, με δυνατές κραυγές και δάκρυα απηύθηνε προσευχές και ικεσίες στον Θεό, που μπορούσε να τον σώσει από τον θάνατο. Και εισακούστηκε από τον Θεό για την ευλάβεια του. Αν και ήταν Υιός, έμαθε μεσά από τα παθήματα του την υπακοή. Έτσι ολοκλήρωσε το έργο κι ανακηρύχθηκε από τον Θεό αρχιερέας, *όπως ο Μελχισεδέκ*, κι έγινε η αιτία να σωθούν για πάντα όλοι όσοι υπακούνε σ' αυτόν».

³¹ Σχετικά με τους βασιλικούς Ψαλμούς της Παλαιάς Διαθήκης βλ. Σταύρου Ε. Καλαντζάκη, *Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη*, επιμέλεια Αθανάσιος Παπαρνάκης Δ. Θ., εκδόσεις Π. Πουρναρά Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 561.

Το πιο δυνατό σημείο της επιστολής που δείχνει καθαρά λόγια της Παλαιάς Διαθήκης να συνδέονται αρκετά στενά με αυτό που θέλει να διδάξει η *Προς Εβραίους* επιστολή είναι η χρήση του βιβλίου του προφήτη Ιερεμία από το συγγραφέα της επιστολής. Στο 8^ο κεφάλαιο, στίχους 7 – 13, αναφέρει αυτούσια λόγια του Ιερεμία σχετικά με τη νέα διαθήκη του Θεού με το λαό του, Ισραήλ. Στην *Προς Εβραίους* αντί της λέξεως «Κύριος» του Ιερεμία, υπάρχει η λέξη «Θεός».

Ιερεμίας 31, 31 – 34

«Έρχονται μέρες», λέει ο Κύριος, «που θα κάνω καινούρια διαθήκη με το λαό του Ισραήλ και του Ιούδα. Δεν θα έχει καμιά σχέση με τη διαθήκη που είχα κάνει με τους προγόνους τους την ημέρα που τους πήρα από το χέρι και τους οδήγησα έξω από την Αίγυπτο. Εκείνοι δεν τήρησαν τη διαθήκη μου κι εγώ τους παραμέλησα. Και να ποια θα είναι η νέα διαθήκη που θα κάνω με το λαό του Ισραήλ : Μετά τις μέρες εκείνες, θα βάλω νόμο μου μέσα στη συνείδηση τους και θα τον γράψω στις καρδιές τους· θα είμαι Θεός τους κι αυτοί θα είναι λαός μου. Δεν θα διδάσκει πια καθένας το συμπολίτη του και τον αδερφό του λέγοντας «γνωρίστε τον Κύριο», γιατί όλοι τους θα με γνωρίζουν, από τον πιο άσημο ως τον πιο σπουδαίο. Θα συγχωρήσω την ανομία τους και δε θα ξαναθυμηθώ πια την αμαρτία τους. Εγώ το λέω, ο Κύριος».

Προς Εβραίους 8, 7 – 13

Αν η πρώτη εκείνη διαθήκη ήταν τέλεια, δεν θα υπήρχε ανάγκη για δεύτερη. Γιατί ο Θεός στη Γραφή κατηγορεί τους Ισραηλίτες λέγοντας : *Έρχονται μέρες, λέει ο Κύριος, που θα συνάψω καινούρια διαθήκη με τον λαό του Ισραήλ και τον λαό του Ιούδα αυτήν δεν θα είναι όμοια με τη διαθήκη που έκανα με τους προπάτορες τους, τότε που τους πήρα από το χέρι και τους έβγαλα από την Αίγυπτο. Εκείνοι όμως δεν έμειναν πιστοί στη διαθήκη μου, κι εγώ τους εγκατέλειψα, λέει ο Κύριος. Η διαθήκη που θα συνάψω με το λαό του Ισραήλ μετά τις ημέρες εκείνες, λέει ο Κύριος, είναι η εξής : Θα τοποθετήσω το νόμο μου μέσα στο νου τους και θα χαράξω τις εντολές του μέσα στις καρδιές τους. Εγώ θα είμαι γι' αυτούς Θεός, κι αυτοί θα είναι ο λαός μου. Τότε δεν θα διδάσκει ο καθένας τον συμπατριώτη του, ούτε θα λέει ο καθένας στον αδερφό του «έλα να γνωρίσεις τον Κύριο», γιατί όλοι θα με γνωρίζουν, από τον μικρότερο ως τον μεγαλύτερο. Θα*

συγχωρήσω την ανυπακοή τους και θα ξεχάσω πια τις αμαρτίες τους και τις ανομίες τους. Το να μιλάει για καινούρια διαθήκη, σημαίνει πως έχει κάνει παλιά την πρώτη. Ότι παλιώνει και γερνάει κοντεύει να εξαφανιστεί

Το βιβλίο του Ιερεμία μπορεί όντως να θεωρηθεί ως ένα κείμενο που θυμίζει την Καινή Διαθήκη και τον ερχομό του λυτρωτή. Άλλωστε, όπως σημειώνει πολύ εύστοχα ο Σταύρος Καλαντζάκης «το κεντρικό θέμα του βιβλίου προσδιορίζει ο οραματισμός του προφήτη για μια νέα εποχή στα έσχατα, η οποία θα εγκαινιασθεί με την εσωτερική αναγέννηση της ανθρώπινης ύπαρξης· μια αναγέννηση επί της οποίας θα στηριχθεί η σύναψη “καινής διαθήκης” μεταξύ Θεού και ανθρώπων, σ’ αντικατάσταση της παλαιάς, που θα προσδώσει στη θρησκεία πνευματικό, προσωπικό και παγκόσμιο χαρακτήρα».³² Ίσως έχει σημασία και μία λεπτομέρεια της ίδιας της ζωής του Κυρίου. Κάποτε ρώτησε ο Χριστός τους μαθητές ποια είναι η γνώμη του κόσμου για το ποιος πραγματικά είναι. «Αυτοί απάντησαν : “Άλλοι λένε πως είναι ο Ιωάννης ο Βαπτιστής, άλλοι ο Ηλίας, άλλοι ο Ιερεμίας ή ένας από τους προφήτες”».³³ Ο Ιερεμίας συγκαταλέγεται ανάμεσα στα μεγάλα ονόματα της Παλαιάς Διαθήκης που ταυτίζονταν από κάποιους με το πρόσωπο του Χριστού. Το ίδιο περιστατικό καταθέτουν και τρεις συνοπτικοί ευαγγελιστές όμως ο Μάρκος και Λουκάς δεν αναφέρουν το καθόλου το όνομα του Ιερεμία, ενώ και οι δύο αναφέρουν τον Ιωάννη τον Βαπτιστή και τον Ηλία καθώς και τους αρχαίους προφήτες.³⁴ Επιπλέον δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι ο Ματθαίος ανήκε στο στενό κύκλο των 12 μαθητών του Κυρίου και πιθανότατα ήταν παρών την ώρα της σχετικής συζήτησης, κάτι που δεν μπορούμε να το υποστηρίξουμε για τους άλλους δύο ευαγγελιστές. Πάντως και μόνο το γεγονός ότι ένας ευαγγελιστής χρησιμοποιεί μόνο

³² Σταύρου Ε. Καλαντζάκη, *Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη*, επιμέλεια Αθανάσιος Παπαρνάκης Δ.Θ., σελ. 864.

³³ Ματθ. 16, 13 – 14.

³⁴ Μαρκ. 8, 28· Λουκ. 9, 19.

τον Ιερεμία από τόσους προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης, σημαίνει ότι το κείμενο του όντως συνδέει πολύ στενά Παλαιά και Καινή Διαθήκη.

Βέβαια είναι αλήθεια πως και αυτό το βιβλίο αν ήθελε κάποιος θα μπορούσε να το εκλάβει ως εντελώς άσχετο με το πρόσωπο και την παρουσία του Κυρίου καθώς α) η λέξη *Κύριος* του βιβλίου θα μπορούσε να είναι γενικά ο Θεός, ο Γιαχβέ, των Εβραίων και όχι ο άσαρκος Λόγος όπως υποστηρίζει η μετέπειτα βυζαντινή θεολογία και β) ο Ιερεμίας ζει σε μία πολύ μακρυνή εποχή σε σχέση με το Χριστό (τέλη του 7^{ου} με αρχές 6^{ου} αιώνα) και παραγμένη περίοδο του Ισραήλ (αποτυγχημένη προσπάθεια του βασιλιά Ιωακείμ για ανεξαρτησία από την κυριαρχία των Βαβυλωνίων που ήδη είχαν κυριαρχήσει έναντι των Ασσυρίων) οπότε θα μπορούσαν και σε αυτήν την περίπτωση όλα να εκλαμβάνονται πως αφορούν σύγχρονες καταστάσεις του προφήτη και όχι την τόσο μετέπειτα εποχή του Κυρίου. Ακόμα και οι φράσεις του Ιερεμία «Έρχονται μέρες» λέει ο Κύριος, «που θα κάνω καινούρια διαθήκη με το λαό του Ισραήλ και του Ιούδα»³⁵...Μετά τις μέρες εκείνες, θα βάλω το νόμο μου μέσα στη συνείδησή τους και θα τον γράψω στις καρδιές τους· θα είμαι Θεός τους κι αυτοί θα είναι λαός μου»³⁶, θα μπορούσαν να ειπωθούν κάλλιστα μέσα από το πρίσμα μιας εκπλήρωσης κοντινής των ημερών εκείνων, και όχι ύστερα από από επτά αιώνες που ζει ο Χριστός. Παρόλα αυτά δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι το βιβλίο εμφανίζει και σημεία που θα μπορούσαν να παραπέμψουν στη ζωή και την εποχή του Κυρίου. Ο ιερός συγγραφέας της *Προς Εβραίους* αφιερώνει εκτενές κείμενο του Ιερεμία, σαφώς εκτενέστερο έναντι των άλλων παλαιοδιαθηκικών κειμένων της επιστολής του. Πιστεύουμε πως εξαιτίας της εγγύτητας του κειμένου του Ιερεμία με τα χαρακτηριστικά της εποχής του Κυρίου αλλά και με την περιγραφή της ίδιας της αποστολής του Θεανθρώπου, γίνεται αυτή η εκτενέστερη των άλλων παλαιοδιαθηκικών κειμένων αναφορά, των οποίων η χρήση περιορίζεται σε λίγες γραμμές ή σε κάποια σύντομα γνωμικά.

Το πιο χαρακτηριστικό είναι πως σε λίγο το ίδιο ακριβώς κείμενο του Ιερεμία ξαναχρησιμοποιείται από τον συγγραφέα της *Προς Εβραίους* επιστολής, αλλά αυτή τη φορά η λέξη «Κύριος» του Ιερεμία αντικαθίσταται από τη λέξη «το Άγιο Πνεύμα».

³⁵ Ιερεμ. 31, 31.

³⁶ Ιερεμ. 31, 33.

Στους στίχους 15 – 18 του ίδιου κεφαλαίου διαβάζουμε : «Αυτό μας επιβεβαιώνει και το Άγιο Πνεύμα. Στην αρχή λέει : “Η διαθήκη που θα συνάψω μαζί τους, μετά τις ημέρες εκείνες, λέει ο Κύριος, είναι η εξής : Θα τοποθετήσω τον νόμο μου μέσα στις καρδιές τους και θα χαράξω τις εντολές του μέσα μέσα στο νου τους. Και θα ξεχάσω πια τις αμαρτίες τους και τις παρανομίες τους.” Είναι φανερό πως όπου υπάρχει συγχώρηση αμαρτιών δεν χρειάζεται θυσία γι’ αυτές».³⁷

Ιερεμίας 31, 31, 33 – 34

Προς Εβραίους 10, 15 – 18

«Έρχονται μέρες», λέει ο **Κύριος**, «που θα κάνω καινούρια διαθήκη με το λαό του Ισραήλ και του Ιούδα....**Και να ποια θα είναι η νέα διαθήκη που θα κάνω με το λαό του Ισραήλ : Μετά τις μέρες εκείνες, θα βάλω νόμο μου μέσα στη συνείδηση τους και θα τον γράψω στις καρδιές τους’ θα είμαι Θεός τους κι αυτοί θα είναι λαός μου. Δεν θα διδάσκει πια καθένας το συμπολίτη του και τον αδερφό του λέγοντας «γνωρίστε τον Κύριο», γιατί όλοι τους θα με γνωρίζουν, από τον πιο άσημο ως τον πιο σπουδαίο. Θα συγχωρήσω την ανομία τους και δε θα ξαναθυμηθώ πια την αμαρτία τους. Εγώ το λέω, ο **Κύριος**».**

Αυτό μας επιβεβαιώνει και το **Άγιο Πνεύμα**. Στην αρχή λέει : “**Η διαθήκη που θα συνάψω μαζί τους, μετά τις ημέρες εκείνες, λέει ο Κύριος, είναι η εξής : Θα τοποθετήσω τον νόμο μου μέσα στις καρδιές τους και θα χαράξω τις εντολές του μέσα μέσα στο νου τους. Και θα ξεχάσω πια τις αμαρτίες τους και τις παρανομίες τους.**” Είναι φανερό πως όπου υπάρχει συγχώρηση αμαρτιών δεν χρειάζεται θυσία γι’ αυτές

Καθώς η λέξη *Κύριος* του Ιερεμία αντικαθίσταται με τις λέξεις *Χριστός* και *Άγιο Πνεύμα* γίνεται προφανές πως οι θεολόγοι της Εκκλησίας από τις πρώτες ημέρες της ιστορικής της πορείας είδαν την Παλαιά Διαθήκη Τριαδολογικά, γιατί προηγήθηκε η τριαντατριάχρονη πορεία του Θεανθρώπου στη γη που φανέρωσε την Αγία Τριάδα. Μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης αναφοράς της *Προς Εβραίους*

³⁷ Εβρ. 10, 15 – 18.

επιστολής στο ίδιο ακριβώς κείμενο του Ιερεμία, ο συγγραφέας της έχει μία σημείωση για τη διαφορά μεταξύ ιερωσύνης των Εβραίων και τη ιερωσύνης που έφερε ο Χριστός. Στους στίχους 11 – 14 διαβάζουμε : «Όλοι οι ιερείς λειτουργούν καθημερινά και προσφέρουν πολλές φορές τις ίδιες θυσίες, που όμως ποτέ δεν μπορούν να εξαλείψουν αμαρτίες. Αντίθετα, ο Ιησούς πρόσφερε για τις αμαρτίες μία θυσία για πάντα, κι έπειτα κάθισε στα δεξιά του Θεού· από τότε περιμένει, ωσότου υποταχθούν κάτω από τα πόδια του οι εχθροί του. Γιατί με μία μόνο προσφορά οδήγησε στην τελειότητα για πάντα αυτούς που εξαγνίστηκαν με το αίμα του»,³⁸ και αμέσως ακολουθεί η αναφορά του στο Άγιο Πνεύμα που σημειώσαμε προηγουμένως. Παλαιά Διαθήκη, Νέα Κτίση και Αγία Τριάδα, την οποία φανερώνει στον κόσμο ο ενανθρωπήσας Λόγος του Πατρός, συνδέονται άρρηκτα και οργανικά.

Ένα άλλο σημείο της Παλαιάς Διαθήκης που χρησιμοποιήθηκε διαφορετικά από τον συγγραφέα της *Προς Εβραίους* επιστολής είναι ο 40^{ος} Ψαλμός του Δαβίδ. Ο εν λόγω Ψαλμός είναι μία ευχαριστία του Δαβίδ προς το Θεό για τις ευεργεσίες του Θεού προς το πρόσωπο του Δαβίδ. Στο στίχο 7 ο Δαβίδ λέγει προς τον Θεό : «Θυσίες και προσφορές δεν θέλησες, μου ἔδωσες την επίγνωση· δε ζήτησες ολοκαυτώματα ούτε θυσίες εξιλέωσης».³⁹ Η *Προς Εβραίους* επιστολή χρησιμοποιεί τα συγκεκριμένα λόγια του Δαβίδ και τα αποδίδει ως λόγια του Χριστού προς τον Θεό Πατέρα : « Γι' αυτό, κατά τον ερχομό του στον κόσμο ο Χριστός είπε στον Θεό : "Δεν θέλεις θυσίες και προσφορές, αλλά μου ετοίμασες ανθρώπινο σώμα. Δεν σου αρέσουν ολοκαυτώματα και θυσίες για συγχώρηση αμαρτιών"». ⁴⁰ Η καινούρια λέξη κλειδί που προστίθεται στην *Προς Εβραίους* είναι η λέξη «σώμα», η οποία δεν υπάρχει στο συγκεκριμένο κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης και παραπέμπει στη ενανθρώπιση του Λόγου. Μία φράση του Δαβίδ παρουσιάζεται ως φράση του Κυρίου με την καίρια πρόσθηκη της λέξεως «σώμα».

Ψαλμοί 40, 6 – 9

Προς Εβραίους 10, 5 – 7

---

³⁸ Εβρ. 10, 11 – 14.

³⁹ Ψαλμ. 40, 7.

⁴⁰ Εβρ. 10, 5 - 6.

Πληθώρα, Κύριε Θεέ μας, τα έργα σου τα θαυμαστά κι όσα σχεδίασες για χάρη μας. Κανένας δεν συγκρίνεται μ' εσένα! Να τ' αναγγείλω θα' θελα και να τα πω, ειν' όμως αναρίθμητα. **Θυσίες και προσφορές δεν θέλησες, μου 'δωσες την επίγνωση' δε ζήτησες ολοκαυτώματα ούτε θυσίες εξιλέωσης. Τότε είπα : "Να με, ήρθα". Στου βιβλίου τον κύλινδρο για μένα γράφει. Να κάνω ό,τι είναι ευχάριστο σ' εσένα, Θεέ μου, επιθύμησα' ο νόμος σου να' ναι στο βάθος της καρδιάς μου».**

Γι' αυτό, κατά τον ερχομό του στον κόσμο ο Χριστός είπε στον Θεό : **«Δεν θέλεις θυσίες και προσφορές, αλλά μου ετοίμασες ανθρώπινο σώμα. Δεν σου αρέσουν ολοκαυτώματα και θυσίες για συγχώρηση αμαρτιών. Τότε είπα : "να με Θεέ, έρχομαι να κάνω το θέλημα σου, όπως είναι γραμμένο για μένα στον νόμο».**

Αμέσως παρακάτω η *Προς Εβραίους* επιστολή εξηγεί το καινούριο περιεχόμενο που απέκτησαν τα συγκεκριμένα παλαιοδιαθηκικά λόγια, χωρίς όμως να διευκρινίζει με λεπτομέρειες από ποιον ακριβώς λέχθηκαν στην Παλαιά Διαθήκη. Στο στίχο 8 διαβάζουμε : «Αφού είτε πρώτα *δεν θέλεις θυσίες και προσφορές και δεν σου αρέσουν ολοκαυτώματα και θυσίες για συγχώρηση αμαρτιών*, που προσφέρονται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, ύστερα είτε : *Να με, έρχομαι να κάνω το θέλημα σου*. Αναιρεί δηλαδή τις παλαιές θυσίες και τις αντικαθιστά με τη δική του. Εξαιτίας αυτού του "θελήματος" έχουμε εξαγνιστεί μια για πάντα με την προσφορά του σώματος του Ιησού Χριστού». ⁴¹ Φαίνεται η καινούρια πραγματικότητα που έφερε ο Χριστός.

Λίγο παρακάτω ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* συμβουλεύει τους αναγνώστες του να μη χάσουν το θάρρος τους γιατί «όπως λέει η Γραφή : "Λίγο ακόμη, και φτάνει ο ερχόμενος' δεν θ' αργήσει. Ο δίκαιος εξαιτίας της πίστεως του θα ζήσει' αν όμως δειλιάσει, θα δυσανεστηθώ μ' αυτόν". Εμείς όμως δεν είμαστε από εκείνους που υποχωρούν και χάνονται, αλλά απ' αυτούς που πιστεύουν και σώζονται». ⁴² Τα συγκεκριμένα λόγια είναι λόγια του προφήτη Αββακούμ, ο οποίος

⁴¹ Εβρ. 10, 8 – 10.

⁴² Εβρ. 10, 37 – 39.

κατά πάσα πιθανότητα έζησε τον 7^ο αιώνα, εποχή κατά την οποία τα Ιεροσόλυμα απειλούνται από τους Βαβυλωνίους, οι οποίοι μόλις νίκησαν τους Αιγυπτίους στην Χαρκεμίς. Ο προφήτης Αββακούμ εκφράζει το παράπονο γιατί να υφίσταται ο Ισραήλ τόσα δεινά από τους Βαβυλωνίους και ο Κύριος του αποκρίθηκε : «Αυτό που τώρα σου αποκαλύπτω, γράψ' το σε πλάκες με καθαρή γραφή, έτσι που όλοι να το διαβάζουν εύκολα. Αυτό που σου αποκαλύπτω δεν θα ολοκληρωθεί αμέσως, σίγουρα όμως κάποτε θα πραγματοποιηθεί. Περίμενε με υπομονή ωσότου συμβεί. Γράψε, λοιπόν, τώρα : "Αυτός που είναι άπιστος θα καταστραφεί. Αυτό όμως που μου είναι πιστός και πράττει το δίκαιο, θα ζήσει. Πράγματι, όποιος καυχιέται ότι είναι απατεώνας, αυτός ο άνθρωπος ο αλαζονικός ποτέ δε μένει ήσυχος, ακόμη κι αν ανοίξει το στόμα του ωσάν τον άδη ή είναι σαν το θάνατο αχόρταγος, ακόμη κι αν καταπιεί όλα τα έθνη το ένα μετά το άλλο». Το όλο πνεύμα του βιβλίου Αββακούμ δείχνει πως ο προφήτης ενδιαφέρεται για τη εποχή του. Η φράση «αυτό που σου αποκαλύπτω δεν θα εκπληρωθεί αμέσως, σίγουρα όμως κάποτε θα πραγματοποιηθεί»⁴³ μπορεί να εκληφθεί πως βρίσκει την εκπλήρωση της στα χρόνια του Χριστού, μπορεί όμως να εκληφθεί πως εκπληρώνεται και σε τόσα άλλα γεγονότα που συμβαίνουν από την εποχή του Αββακούμ μέχρι τον ερχομό του Κυρίου, όπως η βαβυλώνια αιχμαλωσία, τα γεγονότα που διαδραματίζονται στη Βαβυλώνα, η επέλαση του Μεγάλου Αλεξάνδρου και τα προβλήματα που δημιούργησαν οι διάδοχοι του στη λατρεία των Ισραήλ, όπως περιγράφονται στα βιβλία των Μακκαββαίων καθώς και σε τόσα άλλα γεγονότα μέχρι την έλευση του Κυρίου. Συνεπώς η εν λόγω φράση («αυτό που σου αποκαλύπτω δεν θα εκπληρωθεί αμέσως, σίγουρα όμως κάποτε θα πραγματοποιηθεί») δεν θα πρέπει να λαμβάνεται ως η σύνδεση μεταξύ του προφήτη Αββακούμ και της *Προς Εβραίους* επιστολής, αλλά ότι και σε αυτήν την περίπτωση ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* χρησιμοποιεί κάποια φράση της Παλαιάς Διαθήκης που λέχθηκε με διαφορετικό περιεχόμενο, ως βοήθημα, για να δείξει το νέο περιεχόμενο που έφερε ο Χριστός.

Αββακούμ 2, 2 – 5

Προς Εβραίους 10, 35 – 39

Και μου αποκρίθηκε : «Αυτό που τώρα σου αποκαλύπτω, γράψ' το σε πλάκες με
Μη χάσετε, λοιπόν, το θάρρος σας, που
θα ανταμειφθεί πλουσιοπάροχα.

⁴³ Αββ. 2, 3.

καθαρή γραφή, έτσι που όλοι να το διαβάζουν εύκολα. Αυτό που σου αποκαλύπτω δεν θα εκπληρωθεί αμέσως, σίγουρα όμως κάποτε θα πραγματοποιηθεί. Περίμενε με υπομονή ωςότου συμβεί. Γράψε, λοιπόν, τώρα : **«Αυτός που είναι άπιστος θα καταστραφεί. Αυτός όμως που μου είναι πιστός και πράττει το δίκαιο, θα ζήσει.** Πράγματι, όποιος καυχιέται ότι είναι απατεώνας, αυτός ο άνθρωπος ο αλαζονικός ποτέ δε μένει ήσυχος, ακόμη κι αν ανοίξει το στόμα του ωςάν τον άδη ή είναι σαν το θάνατο αχόρταγος, ακόμη κι αν καταπιεί όλα τα έθνη το ένα μετά το άλλο

Χρειάζεστε υπομονή για να κάνετε το θέλημα του Θεού και να καρπωθείται αυτό που υποσχέθηκε. Όπως λέει η Γραφή : «Λίγο ακόμη, και φτάνει ο ερχόμενος· δεν θα αργήσει. **Ο δίκαιος εξαιτίας της πίστεως του θα ζήσει· αν όμως δειλιάσει, θα δυσαρεστηθώ μ' αυτόν**». Εμείς όμως δεν είμαστε από κείνους που υποχωρούν και χάνονται, αλλά απ' αυτούς που πιστεύουν και σώζονται.

Με βάση τα προαναφερθέντα χωρία της Παλαιάς Διαθήκης ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής οικοδομεί ολόκληρη την Χριστολογία Του. Πέρα από το γεγονός ότι το καινούριο περιεχόμενο όλων των προαναφερθέντων χωρίων είναι ο Ενανθρωπήσας Υιός και Λόγος του Θεού, αφιερώνει και ξεχωριστά κεφάλαια για να μας μιλήσει για τον Χριστό. Στο τέταρτο κεφάλαιο της επιστολής μας διευκρινίζει πως ο Ιησούς, ο Υιός του Θεού είναι ο Μέγας Αρχιερέας που έφτασε ως το θρόνο του Θεού.⁴⁴ «Δεν έχουμε αρχιερέα που να μην μπορεί να συμμεριστεί τις αδυναμίες μας. Αντίθετα, έχει δοκιμαστεί σε όλα, επειδή έγινε άνθρωπος σαν κι εμάς, χωρίς όμως να αμαρτήσσει. Ας πλησιάσουμε, λοιπόν, με θάρρος τον θρόνο της χάριτος του Θεού, για να μας σπλαχνιστεί και να μας δωρίσει τη χάρη του, την ώρα που τη χρειαζόμαστε».⁴⁵

⁴⁴ Εβρ. 4, 14.

⁴⁵ Εβρ. 4, 15 – 16.

Στο έβδομο κεφάλαιο θα μας πει : «Κι ενώ οι άλλοι ιερείς (ενν. του εβραϊκού λαού) ήταν πολλοί, γιατί ο θάνατος τούς εμπόδιζε να παραμένουν αιώνια, ο Ιησούς, επειδή παραμένει αιώνιος, έχει ιερωσύνη που δεν μεταβιβάζεται. Γι' αυτό μπορεί να σώζει για πάντα όσους μέσω αυτού πλησιάζουν τον Θεό. Ζει αιώνια, για να μεσιτεύει γι' αυτούς».⁴⁶ Στο ένατο κεφάλαιο υπογραμμίζει : «ο Χριστός δεν μπήκε στα άγια των αγίων που έχτισαν άνθρωποι και που είναι απεικόνιση του ουρανού θυσιαστηρίου, αλλά στον ίδιο τον ουρανό, για να παρουσιαστεί τώρα μπροστά στον Θεό, μεσιτεύοντας για μας. Ούτε προσφέρει πολλές φορές θυσία τον εαυτό του, όπως συμβαίνει με τον αρχιερέα που εισέρχεται κάθε χρόνο στα άγια των αγίων και προσφέρει ξένο αίμα. Διαφορετικά ο Χριστός θα έπρεπε να είχε πεθάνει πολλές φορές από καταβολής κόσμου. Ενώ τώρα φανερώθηκε μια για πάντα στο τέλος των αιώνων και κατήργησε με τη θυσία του την αμαρτία. Οι άνθρωποι μία φορά πεθαίνουν κι ύστερα κρίνονται από τον Θεό. Έτσι κι ο Χριστός, αφού θυσιάστηκε μια φορά για να σηκώσει πάνω του τις αμαρτίες όλων μας, θα εμφανιστεί για δεύτερη φορά, όχι για ν' αντιμετωπίσει την αμαρτία, αλλά για να σώσει αυτούς που τον προσμένουν».⁴⁷ Αλλά και στο ενδέκατο κεφάλαιο καθώς μας περιγράφει τόσο γλαφύρα τους ζωντανούς καρπούς της πίστεως, όπως φαίνονται στους πρωταγωνιστές της Παλαιάς Διαθήκης, μετά το τέλος του κεφαλαίου, στο δωδέκατο κεφάλαιο θα μας υπενθυμίσει πως ο Ιησούς μας έδωσε την πίστη, την οποία και τελειοποιεί.⁴⁸

Η Χριστολογία του συγγραφέα είναι ξεκάθαρη. Ο Χριστός είναι αυτός που μας φώτισε να διαβάσουμε καθαρά την Παλαιά Διαθήκη, γιατί αυτός είναι το Α και το Ω. Δεν είναι το Α η Παλαιά Διαθήκη, κάπου στη μέση, στο Κ με Λ είναι ο Χριστός και στο Ω η Δευτέρα Παρουσία και η πλήρης τελείωση. Το Α και το Ω είναι ο Χριστός, ως ο Υιός και Λόγος του Θεού, το Δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. Δεν ξεκινούμε από την Παλαιά Διαθήκη και συνεχίζουμε στην Καινή. Μόνο από την Καινή Διαθήκη ξεκινούμε και με τον φωτισμό των γεγονότων που περιγράφει

---

⁴⁶ Εβρ. 7, 23 – 25.

⁴⁷ Εβρ. 9, 24 – 28.

⁴⁸ Εβρ. 12, 1 – 2 : «τοιγαροῦν καί ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καί τήν εὐπερίστατον ἀμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τόν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τόν τῆς πίστεως ἀρχηγόν καί τελειωτήν Ἰησοῦν...».

κατανοούμε και ερμηνεύουμε την Παλαιά. Η Παλαιά Διαθήκη περιγράφει μια σειρά θεόπνευστων γεγονότων, στα οποία ενδημεί ο άσαρκος Λόγος, κορύφωση των οποίων είναι η ενανθρώπιση, η οποία είναι η τέλεια θεοφάνεια. Θεόπνευστα είναι τα γεγονότα που περιγράφει. Σε καμία περίπτωση δεν είναι θεόπνευστο το ίδιο το βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης. Το αντίθετο μάλιστα. Η Παλαιά Διαθήκη περιγράφει γεγονότα μιας άλλης θρησκείας, αυτής των Εβραίων, η οποία ποτέ δεν δέχθηκε τον Χριστό – ακόμη περιμένει τον Μεσσία – με πολλά γεγονότα από την καθημερινή του ζωή. Ο *Ιεχωβά* της Παλαιάς Διαθήκης δεν είναι ο Πατήρ, το πρώτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος του Χριστιανισμού, αλλά ο Θεός με το γενικό περιεχόμενο που έδινε ο Εβραίος στον Θεό του. Αν δεχόταν τον Πατέρα τότε θα δεχόταν και τον Υιό, εφόσον ο Υιός είναι ο ίδιος ο Λόγος του Πατρός. Άλλωστε και η χριστιανική εκκλησία στην λέξη *Ιεχωβά* της Παλαιάς Διαθήκης ποτέ δεν είδε τον Πατέρα αλλά μόνο τον Λόγο, το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, ασάρκως και ενσάρκως βέβαια στην Καινή Διαθήκη. Ο Θεός της Παλαιάς Διαθήκης είναι ο Υιός για τους Πατέρες της Εκκλησίας και όχι ο Πατήρ. Ο Πατήρ κατά τη δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας πουθενά δεν φαίνεται. Μόνο ο Υιός φαίνεται γιατί το ξεχωριστό έργο του Υιού είναι να φανερώνει την Αγία Τριάδα μέσα στην ιστορία, κάτι το οποίο γίνεται φανερό πολύ καθαρά στην Καινή Διαθήκη με την ενανθρώπιση του Λόγου, η οποία είναι η τέλεια θεοφάνεια.

Ο Χριστός καθώς ήταν ο ίδιος Εβραίος – έπρεπε εκ των πραγμάτων να διαλέξει ένα έθνος, αφού θα ερχόταν μέσα στην ιστορία – χρησιμοποίησε φράσεις, γεγονότα, λέξεις, γνωμικά, σπουδαία ονόματα από την καθημερινή ζωή των Εβραίων για να κάνει διάλογο μαζί τους και να καταστήσει πιο εύκολα κατανοητό το ποιος είναι. Εκτός όμως από τα ονόματα και τα έθιμα των Εβραίων, παραπέμπει συνεχώς και κατεξοχήν στα θεόπνευστα γεγονότα της Παλαιάς Διαθήκης ως την καλύτερη μαρτυρία για την επίγεια αποστολή Του. Είναι χαρακτηριστικό πως πολλές φορές οι ίδιοι οι συγγραφείς της Παλαιάς Διαθήκης περιγράφουν σημαντικά γεγονότα θεοφανειών, χωρίς να καταλαβαίνουν τη δυναμική των γραφομένων τους, και έρχεται ο Χριστός να φωτίσει το ακριβές περιεχόμενο τους. Ο Χριστός, ενώ έκανε τακτικές αναφορές στην Παλαιά Διαθήκη (δεν την έλεγε βέβαια Παλαιά Διαθήκη, αφού δεν είχε γραφτεί η Καινή` την έλεγε η *Γραφή* ή οι *Γραφές* ή *γέγραπται*, κατά τας *γραφάς*, ο

νόμος και οι προφήται)⁴⁹ απέφευγε να παραπέμψει σε ακριβή χωρία της Παλαιάς, όχι μόνο γιατί τα κεφάλαια και οι στίχοι μπήκαν πολύ αργότερα στην ιστορία του πολιτισμού⁵⁰, αλλά κυρίως, γιατί τον ενδιέφερε να παραπέμψει στα θεόπνευστα γεγονότα των παλαιοδιαθηκικών κειμένων· αγαπητή του αναφορά ήταν τα ονόματα μεγάλων προφητών, κυρίως του προφήτη Ησαΐα, ακριβώς γιατί τα ονόματα τους ήταν ταυτισμένα με τα γεγονότα των θεοφανειών. Πολλά από αυτά τα γεγονότα τα έβλεπαν οι Εβραίοι και όμως δεν συνειδητοποιούσαν τη βαθύτερη σημασία τους. Οι προφήτες και την καταλάβαιναν και την εξηγούσαν όμως πολλές φορές δεν γίνονταν κατανοητοί. Οι προφήτες ήταν τα μόνα πρόσωπα του εβραϊκού λαού που κατάλαβαν το βαθύτερο περιεχόμενο των θεόπνευστων γεγονότων, κάτι που δεν παρατηρήθηκε στον ίδιο βαθμό με άλλες ομάδες επιφανών προσώπων του εβραϊκού λαού, όπως οι *Κριτές* ή οι *Βασιλείς*. Πολλοί *Κριτές* και *Βασιλείς* πρόδωσαν την αποστολή τους.

Αν ο Χριστός δεν είχε διαλέξει το εβραϊκό γένος, για να έρθει στον κόσμο, και είχε διαλέξει ένα άλλο έθνος (παρότι, η ιστορία δεν γράφεται με το αν) πάλι θα έπαιρνε από εκείνο το έθνος τα γράπτα του μνημεία, την ιστορία του, τα έθιμα του, τα γνωμικά του, ονόματα και συνήθειες της καθημερινότητας του για να δείξει με απλό και απτό τρόπο το ποιος είναι καθώς και ποια είναι η σωτηριώδης αποστολή Του. Και πάλι όμως θα ενδιαφερόταν κυρίως να παραπέμψει στα θεόπνευστα γεγονότα που εμφανίστηκαν μέσα σε εκείνο τον λαό, πριν την έλευση Του, προετοιμάζοντας τον ερχομό Του, όπως ακριβώς έγινε με τους Εβραίους, τους οποίους διάλεξε. Αυτή είναι αδήριτη ανάγκη της ενανθρωπίσεως εφόσον έρχεται μέσα στην ιστορία και στον ανθρώπινο πολιτισμό.

Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η λέξη *μέτοχοι* της Παλαιάς Διαθήκης, οι οποίοι λέγονταν και *χριστοί*. *Μέτοχοι* ονομάζονταν οι βασιλείς, οι αρχιερείς του Ισραήλ, γιατί εχρίοντο με ειδικό λάδι, όταν αναλάμβαναν το αξίωμα

---

⁴⁹ Ιωάννου Ν. Λίλη, *Η «Προς Τίτον» επιστολή του Αποστόλου Παύλου* δημοσιευμένο στην *Επιστημονική Επετηρίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Πέτρας και Χερρονήσου*, συλλογικό επιστημονικό τόμο, που εκδίδεται προνοία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πέτρας και Χερρονήσου κ. *Νεκταρίου*, τόμος Β', Νεάπολις 2011, σελ. 183. Ιωάννου Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 72.

⁵⁰ Ιωάννου Ν. Λίλη, *Η «Προς Τίτον» επιστολή του Αποστόλου Παύλου*, σελ. 183.

τους, όπως το βλέπουμε πολύ καθαρά στο Α΄ Σαμ. 24, στίχους 7 και 11 ή στο 26, 9 του ίδιου βιβλίου αλλά και σε πολλά άλλα σημεία της Παλαιάς Διαθήκης. Ο βασιλιάς αναλάμβανε τα αξιώματά του με χρίσμα. Στο Α΄ Σαμουήλ κεφάλαιο 10 στίχο 1 διαβάζουμε : «Τότε πήρε ο Σαμουήλ το δοχείο με το λάδι και το έχυσε επάνω στο κεφάλι του Σαούλ, τον φίλησε και του είπε : “Ο Κύριος σε έχρισε άρχοντα στο λαό του που του ανήκει”», καθώς και σε πολλά άλλα σημεία της Παλαιάς Διαθήκης μπορούμε να δούμε το τυπικό του χρίσματος ως ανάληψη του βασιλικού αξιώματος (πολύ χαρακτηριστικό το Α΄ Σαμ. 16,1). Άλλωστε εξαιτίας της χρήσης τους με ειδικό λάδι έπαιρναν και το όνομα *χριστός*, εφόσον χρίονταν. Στα εβραϊκά η λέξη *χριστός* λέγεται «μεσσίαχ» και εξελληνισμένα «Μεσσίας».⁵¹ Ο Κύριος χρησιμοποίησε αυτή την πολύ γνωστή λέξη των Εβραίων για τον εαυτό Του και είπε πως ο ίδιος είναι ο Χριστός, αλλά με εντελώς καινούριο περιεχόμενο που αφορά την ύπαρξη και όχι κάποιο τελετουργικό της εποχής εκείνης.⁵² Έχρισε την ανθρώπινη φύση με τη θεϊκή και την αγίασε πλήρως, όπως θα πει λίγους αιώνες αργότερα η μετέπειτα χριστολογική διατύπωση. Στο βιβλίο των *Ψαλμών* της Παλαιάς Διαθήκης ο όρος *χριστός* χρησιμοποιείται σε σχέση με τον Δαβίδ και τους διαδόχους του. (π.χ. Ψαλμ. 2,2).⁵³ Ο 45^{ος} Ψαλμός στο στίχο 8 λέγει : «ήγάπησας δικαιοσύνην καί έμίσησας άνομίαν· διά τοῦτο έχρισε σέ ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρά τούς μετόχους σου».⁵⁴ Αυτήν ακριβώς την έκφραση χρησιμοποιεί ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους* επιστολής και βάζει να τη λέγει ο Πατήρ προς τον Υιό του : «καί πρὸς μέν τούς ἀγγέλους λέγει “ὁ ποιῶν τούς ἀγγέλους...” πρὸς δέ τόν υἱόν· ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τόν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην καί έμίσησας άνομίαν· διά τοῦτο έχρισε σέ, ὁ Θεός, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρά τούς μετόχους σου». Τους συγκεκριμένους στίχους

⁵¹ *Η Καινή Διαθήκη (το πρωτότυπο κείμενο με μετάφραση στη δημοτική)* εκδ. Ιεράς Μητροπόλεως Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας 2008, στο *Γλωσσάριο* σελ. 662 – 663.

⁵² Βλ. *Η Καινή Διαθήκη*, Κείμενο – Μετάφραση στη δημοτική (έκδοση πολυτονική), σελ. 518 την κριτική ερμηνεία και παρατήρηση του όρου *μέτοχοι* του στίχου 1, 9 : «ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρά τούς μετόχους σου» της *Προς Εβραίους* επιστολής.

⁵³ *Η Καινή Διαθήκη (το πρωτότυπο κείμενο με μετάφραση στη δημοτική)* εκδ. Ιεράς Μητροπόλεως Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας 2008, στο *Γλωσσάριο* σελ. 663.

⁵⁴ Ψαλμ. 45, 8.

τους σχολιάσαμε στην αρχή της παρούσης μελέτης μας και σημειώσαμε πως απαγέλλονταν στο γάμο του βασιλιά όπου εκεί αναφέρονταν και το τελετουργικό της χρίσης του. Σύμφωνα με το καινούριο περιεχόμενο που δίνει η *Προς Εβραίους* επιστολή ο Υιός είναι ο καινούριος Χριστός, καθώς χρίεται με *έλαιον άγαλλιάσεως*, δηλαδή με το Άγιο Πνεύμα.⁵⁵

Η *Προς Εβραίους* επιστολή είναι το πιο καλό δείγμα για να καταλάβουμε το πώς διατυπώνει η εκκλησία, τις πρώτες ημέρες της ζωής της, τη διδασκαλία της για το Χριστό. Η χρήση των παλαιοδιακικών χωρίων είναι απαραίτητη για να γίνει κατανοητό το πρόσωπο και η αποστολή του Κυρίου. Ίσως δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος της επιστολής διαβάζεται στην Εκκλησία κατά τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή αλλά και ένα σεβαστό κομμάτι από το ενδέκατο κεφάλαιο της (Εβρ. 11, 24 – 26 και 32 – 40), όπου υπογραμμίζονται ρητώς οι καρποί της πίστεως, διαβάζεται κατά την Κυριακή της Ορθοδοξίας.⁵⁶ Στις πιο λεπτές περιόδους του λειτουργικού έτους της Εκκλησίας ακούγεται η Χριστολογία της *Προς Εβραίους* επιστολής διατυπωμένη με τη βοήθεια των παλαιοδιαθηκικών χωρίων.

---

⁵⁵ *Η Καινή Διαθήκη*, Κείμενο – Μετάφραση στη δημοτική (έκδοση πολυτονική), σελ. 518.

⁵⁶ Ιωάννου Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, σελ. 317.